

L'estructura de la propietat a la Serra de Tramuntana de l'illa de Mallorca el 1862-63

per *Pere A. Salvà i Tomàs**

1. INTRODUCCIÓ

L'estudi de l'estructura de la propietat rural és una variable bàsica per a arribar al coneixement de l'estructura agrària, considerada com un sistema de relacions socials que condiciona el desenvolupament de l'agricultura i de la població agrària. El present treball, per tant, no té altre objectiu que el de presentar i donar a conèixer quines eren les diferents categories d'extensió de la propietat i els grups socials que les detenien en una època prou significativa com són els anys al voltant de la meitat del segle XIX, a partir dels amillaments de 1862-63 i a un enclavament de l'illa de Mallorca, la Serra de Tramuntana. Som conscients que deixam de tractar el sistema de relacions entre senyors i pagesos, tal com ho feren els investigadors I. Moll i J. Suau (MOLL-SUAU 1978), així com l'anàlisi de la dinàmica i les estructures de la població rural, fet per nosaltres tant a la nostra tesi de doctorat (SALVÀ 1978 a) com a publicacions posteriors (SALVÀ 1978 b; 1982 i 1984).

Per a tal estudi presentam l'anàlisi de les esmentades categories subagrupades en tres grans grups, que, conforme a les justificacions expressades a la nostra tesi de doctorat (SALVÀ 1978 a), són les següents:

- a) Pctita propietat camperola, on incloem els propietaris d'extensions inferiors a les 20 hectàrees.
- b) Mitjana propietat pagesa, amb les propietats entre les 20 i les 100 hectàrees.
- c) Gran propietat rural, que correspon als propietaris de 100 i més hectàrees.

L'estudi de l'estructura de la propietat a la Serra implica, doncs, apropar-nos al coneixement del seu espai, tant pel que es refereix als valors socials com a la mateixa distribució sobre l'espai.

1.1. *La Serra de Tramuntana: els elements del conjunt agrari com a marc i recurs*

La Serra de Tramuntana, dita també Serra Nord, Serra Principal o simplement «la Muntanya» de Mallorca, comprenia el 1862-63 l'extensió de desset

* Professor del Departament de Geografia de la Universitat de les Illes Balears.

municipis (que corresponen a l'actualitat a denou): Andratx, Calvià, Estallencs, Puigpunyent, Banyalbufar, Bunyola, Deià, Esporles, Valldemossa, Fornalutx, Sóller, Alaró (avui dos municipis independents, el d'Alaró i el de Consell), Campanet, Selva (dos municipis a l'actualitat: Selva i Mancor), Escorca, Alcúdia i Pollença. La seva extensió d'un poc més d'un miler de quilòmetres quadrats (1.052,38 km²) forma una llarga franja d'uns 98 quilòmetres de llargària per uns 15 d'amplària. La seva geomorfologia és accidentada i amb característiques peculiars. S'estén a la vessant NO de l'illa de Mallorca amb direcció SO a NE. Representa el 29,02 % de la superfície total de l'illa de Mallorca i el 20,98 % de les Illes Balears.

QUADRE 1. *Distribució de la terra a la Serra de Tramuntana el 1860*

cultius	ha-a-cs	%	%
regadiu secà	997-10-00	2,61	0,95
cereals i llegums	10.472-46-00	27,49	10,00
ametllers	838-88-00	2,20	0,80
garrofers	4.647-59-00	12,19	4,43
figueres	1.612-78-00	4,23	1,54
oliveres	18.655-45-00	48,95	17,84
vinya	833-55-00	2,18	0,79
fruiters	58-78-00	0,15	0,05
total secà	37.119-49-00	97,39	35,45
total conrat	38.116-59-00	100,00	36,40
sup. forestals	50.679-81-00	77,38	48,40
improductives	14.812-91-00	22,62	14,14
terres no conrades	65.492-72-33	100,00	62,54
nu (camins, àr. urb.)	1.103-68-67	—	1,06
total Serra	104.713-00-00	—	100,00

FONT: Elaboració personal a partir d'URECH CIFRE 1869.

Tant per la seva configuració morfològica com per les seves característiques climàtiques i biogeogràfiques la Serra de Tramuntana ha donat lloc a un espai rural on la superfície agrària útil solament representa el 36,40 % de la total, essent la resta boscos de pinars, alzinars, garriga i fins i tot àmplies extensions improductives (superfície de nul·la vegetació). De les 38.116 hectàrees de terra conrada que hi havia el 1860, quasi la meitat es dedicava a l'olivera (vegeu el quadre 1), que s'estenia sobre 18.655 hectàrees, que representaven als voltants de la quinta part de la superfície total de la Serra. La resta de conreus amb una certa importància es reduïen als cereals i llegums, amb un 27,49 % de la terra conrada, i els garrofers amb un 12,19 %. El regadiu a nivell global és poc important, exceptuant alguns enclaus puntuals, com és el cas de les petites hortes de Pollença, Sóller, Banyalbufar i Estallencs.

Pel que fa a la població de la Serra, l'any 1860 sumava 48.164 habitants, que venien a representar el 23,03 % de la població mallorquina (SALVÀ 1978 b). Les seves estructures per edats tenien una configuració piramidal amb un predo-

mini de la gent jove (el 41,57 % de menys de 20 anys), una massa d'adults considerable (49,53 % entre 20 i 60 anys) i una absència de vells (el 8,9 %). Les bases són àmplies i els vèrtexs estrets a conseqüència d'una natalitat alta en el primer cas i una mortalitat forta en el segon. La població activa es dedicava, en 1857-1860, quasi exclusivament a les activitats agràries, amb percentatges sovint superiors al 80 %, mentre que el secundari solament és important en alguns sectors, generalment com a auxiliars de l'agrari (picapedrers, sabaters, fusters i ferrers), igual com el terciari (mestres, sacerdots, monges, militars, criats i criades) (SALVÀ 1982). Aquesta població activa agrària es manté amb una dependència directa de les possessions o grans propietats, únics focus de demanda de mà d'obra, especialment als moments de màxima activitat (sembrar i collita de cereals, recollida d'olives), per la qual cosa presenta percentatges molt importants de jornalers del camp, percentatges enormement superiors als dels llauradors, pastors i carboners. Segons les dades del cens del 1857, a Calvià representaven el 77,90 % del total de pagesos, a Alaró el 97,73 % i a Campanet el 86,19 %. La població activa de l'època era dependent, doncs, dels grans propietaris, que oferien l'única possibilitat de feina de la qual malvivien, sense altra sortida que una emigració exterior, que serà un tret característic el darrer terç del segle XIX (SALVÀ 1984).

1.2. *Les fonts utilitzades*

Les fonts utilitzades per al present treball han estat els diferents amillaments realitzats entre el 1862 i el 1863 als distints municipis de la Serra de Tramuntana. Aquest fou el resultat definitiu de la posada en marxa de la llei de Reforma Tributària d'Alejandro Mon, publicada el 1845. Malgrat el nom oficial d'amillament, es tracta tècnicament d'un vertader cadastre, ja que, endemés de les relacions de propietaris, conté en el cas de Mallorca tota una documentació cartogràfica complementària. La font utilitzada es componia originàriament de dos llibres de registre, un de propietaris i l'altre de parcelles, a més del parcel·lari. El primer, el llibre de registre de propietaris, ens presenta una relació per ordre alfabètic de tots i cada un dels propietaris que tenien béns rústics, urbans i/o pecuaris. També hi ha una descripció, en el cas dels béns rústics, de cada parcel·la posseïda, amb la indicació de la secció on es trobava i el nombre que tenia assignat, així com de la seva extensió en quarterades, quartons i destres (1 quarterada: 0,710312 hectàrees; 1 quartó: 1.775,78 metres quadrats; i 1 destre: 17,7578 metres quadrats), els tipus i l'extensió dels conreus. En el cas dels béns urbans, apareix el carrer, la il·leta i el número, i el nombre de caps de bestiar en el cas dels béns pecuaris. De tots ells, i per separat, ens informa també de la riquesa imposable, així com la suma global per a cada propietari.

El segon llibre, el de registre de les parcel·les, apareix classificat per seccions, a les quals assigna una lletra de l'alfabet acompanyada generalment pel nom del paratge. Cada secció se subdivideix per parcel·les enumerades de manera correlativa, i consta a cada una el nom del propietari i l'extensió per tipus de conreu i total de superfície.

Pel seu costat, el document parcel·lari, que pot constar d'un full o d'uns quants, conté la representació cartogràfica de totes i cada una de les parcel·les agrupades per seccions i que es corresponen amb les informacions tant del llibre de registre de propietaris com del de parcel·les.

Per desgràcia, s'han perdut o no hem localitzat tots els amillaraments corresponents als 17 municipis (avui 19) que conformaven la Serra de Tramuntana als voltants dels anys seixanta del segle passat. I, entre els que hem trobat, en alguns casos no es conserva la documentació completa. En total hem analitzat 12 amillaraments (que corresponen a 14 municipis actuals, dels quals n'hi ha set (pertanyents a nou municipis a l'actualitat) de complets i de cinc solament hem localitzat els llibres de registre. Els amillaraments emprats han estat:

1. *Amillaramiento del municipio de Calvià*, any 1862. Arxiu Municipal de Calvià. Complet.

2. *Amillaramiento del municipio de Estellencs*, any 1863. Arxiu Municipal d'Estellencs. Solament hi ha el llibre de registre dels propietaris.

3. *Amillaramiento del municipio de Puigpunyent*, any 1862. Arxiu Municipal de Puigpunyent. Complet.

4. *Amillaramiento del municipio de Banyalbufar*, any 1862. Arxiu Municipal de Banyalbufar. Solament el llibre de propietaris.

5. *Amillaramiento del municipio de Bunyola*, any 1863. Arxiu Municipal de Bunyola. Solament el llibre de registre de propietaris.

6. *Amillaramiento del municipio de Fornalutx*, any 1863. El llibre de registre de propietaris i parcel·les es conserva a l'Arxiu Municipal de Fornalutx i els plànols parcel·laris a l'Arxiu privat del Sr. Damià Mayol, marquès de Sóller.

7. *Amillaramiento del municipio de Sóller*, any 1863. El llibre de registre de propietaris i parcel·les es troba a l'Arxiu Municipal de Sóller, mentre que el mapa parcel·lari, incomplet, es conserva exposat al públic a la Casa de Cultura de Sóller.

8. *Amillaramiento del municipio de Alaró*, any 1863. Arxiu Municipal d'Alaró. Comprèn els actuals municipis d'Alaró i Consell. Solament es conserva el llibre de registre dels propietaris.

9. *Amillaramiento del municipio de Campanet*, any 1863. Arxiu Municipal de Campanet. Complet, amb la particularitat que hi ha dos parcel·laris, un del 1862 i un altre del 1863.

10. *Amillaramiento del municipio de Selva*, any 1863. Arxiu Municipal de Selva. Complet. Comprèn els actuals municipis de Selva i Mancor.

11. *Amillaramiento del municipio de Alcúdia*, any 1863. Arxiu Municipal d'Alcúdia. Complet.

12. *Amillaramiento del municipio de Pollença*, any 1863. Arxiu Municipal de Pollença. Complet.

2. L'ANÀLISI DE L'ESTRUCTURA DE LA PROPIETAT RURAL A LA SERRA DE TRAMUNTANA

2.1. Trets generals de l'estructura de la propietat rural

L'estructura de la propietat de la Serra de Tramuntana és el resultat d'una evolució històrica on es manifesten una sèrie de fenòmens de canvis de propietaris, traspassos i vendes que a grans trets han donat lloc a la situació del període 1862-1863. A grans trets, l'estructura de la propietat de la Serra ha funcionat com un element conservador, que ha donat lloc al fet que la muntanya de Mallorca es mantingués al marge de les transformacions agràries del pla. Les característiques d'un manteniment d'una determinada estructura, composta per finques o explotacions agràries d'extensió considerable que a l'illa de Mallorca reben el nom de «possessions» donen al 1862-63 un caràcter latifundista a la Serra, en la qual predominen les propietats en mans de la noblesa resident a Palma. Malgrat el domini de la gran propietat sobre la superfície rural de la Serra, no s'ha d'oblidar la considerable massa de pagesos dedicats al camp, una part dels quals eren petits propietaris que, malgrat l'escassa representació superficial, representaven en quasi tots els municipis percentatges superiors al 95 % del total de propietaris.

El caràcter dominant de la gran propietat superior a les 100 hectàrees queda reflectit a partir de les fitxes recollides dels diferents amillaraments de l'època, completades respecte als municipis d'Andratx, Deià, Esporles, Valldemossa i Escorca amb diferents informes municipals de les dades analitzades contrastats amb la informació de l'Arxiduc Lluís Salvador d'Habsburg-Lorena (HABSBURG-LORENA 1960) i que conformen el quadre 2.

QUADRE 2. Estructura de la gran propietat a la Serra de Tramuntana el 1863

tipus d'extensions	nombre de propietaris	extensió	
		hectàrees	% total terra
de 100 a 150 ha	56	6.750	6,51
de 150 a 300 ha	53	11.733	11,52
de 300 a 500 ha	30	10.680	10,30
de 500 a 1.000 ha	29	18.147	17,51
1.000 i més ha	13	16.455	25,55
total	171	73.765	71,19

Font: Elaboració personal a partir dels amillaraments de 1862-63 i informes municipals.

En podem deduir un predomini sobre una quarta part del territori per part de les propietats de més de 1.000 hectàrees. Si a això hi afegim la categoria immediatament inferior (500-1.000 ha) comprovarem que gairebé en el 50 % de la terra censada predominava la gran propietat, amb extensions grans. Globalment, les propietats de 100 i més hectàrees abracen més del 70 % de l'àrea de

la Serra de Tramuntana, essent la tipologia més nombrosa la de 100 a 150 hectàrees, seguida de les de 150 a 300.

Pel que fa a les propietats inferiors a les 100 hectàrees, no en tenim dades concretes i exactes, però de l'abstracció dels amillaraments analitzats podem establir la hipòtesi que la mitjana propietat pagesa entre les 20 i les 100 hectàrees i la petita propietat camperola inferior a les 20 hectàrees es repartien el territori restant, amb percentatges de l'ordre del 14 % cada una. De la darrera tipologia, un percentatge de l'ordre del 3,45 % de l'extensió de la Serra correspondria a propietats de superfície inferior a l'hectàrea.

Pel que es refereix al nombre de propietaris de la mitjana i petita propietat, la proporció seria prou diferent, ja que la petita propietat englobaria un percentatge de l'ordre del 98,80 % del nombre total de propietaris, mentre que solament un dos o un dos i mig per cent d'aquests serien propietaris d'extensions classificades com a mitjanes propietats.

Quant a les classes socials que detenien la propietat de la terra de la Serra de Tramuntana, analitzades a partir dels noms dels propietaris titulars als amillaraments de 1862-63, es pot observar com una gran part de la gran propietat superior a les 100 hectàrees era en mans de l'aristocràcia amb títol o sense. L'hegemonia de la noblesa mallorquina sobre la tinença de la propietat és clara, ja que s'estenia sobre 36.951 hectàrees, que representaven més d'un terç de la superfície total cadastral de la Serra de Tramuntana. D'elles l'aristocràcia amb títol era propietària de 16.583 hectàrees, que representaven el 15,98 %, mentre que l'aristocràcia sense títol però emparentada amb la primera, ho era de 19.366 hectàrees, o sigui el 19 % del territori cadastral. Ambdues, doncs, controlaven el 34,98 % de la propietat rural de la muntanya.

Pel seu costat, la nova i antiga burgesia propietària de finques de més de 100 hectàrees controlava el 31,84 % de l'extensió total. D'aquesta extensió, les propietats de més de 500 hectàrees (suposaven 10.383 ha) representaven el 10,02 % de la superfície cadastral de la Serra.

Els percentatges restants eren representats per la propietat comunal, que a la Serra s'estenia sobre 3.296 hectàrees, és a dir, el 3,18 % del territori, així com per la mitjana i petita propietat. L'Església, el 1862-1863, solament detenia, a la Serra de Tramuntana, 386 hectàrees al municipi d'Escorca. Coincidim amb I. Moll i J. Suau (MOLL-SUAU 1979) en l'opinió que el poder del clergat com a classe dominant de la formació social mallorquina no era en funció de la propietat de la terra, sinó del seu paper com a detentor de censos i censals. Les propietats comunals es radiquen el 1862-63 als municipis d'Alcúdia (1.291 ha), Selva (887 ha), Bunyola (825 ha), Fornalutx (242 ha), Sóller (38 a) i Banyalbufar (13 ha).

La llista dels tretze majors propietaris, tots ells amb 1.000 i més hectàrees, confeccionada a partir del llibre de registre de propietaris de l'amillament de 1862-63, ens dóna una idea de l'apropiació individual de la terra a la Serra de Tramuntana, i hi ha una quasi perfecta correlació entre aquests i els majors terratinents de l'illa de Mallorca. Tant si els comparem amb les llistes que ens presenten els professors I. Moll i J. Suau (MOLL-SUAU 1979), J. Bisson (BISSON

1969; 1977), V. M. Rosselló (ROSSELLÓ 1981) com el mateix Arxiduc Lluís Salvador (HABSBURG-LORENA 1959; 1960).

QUADRE 3. *Relació dels grans propietaris i la seva extensió a la Serra de Tramuntana el 1862-63*

propietari	extensió
<i>A. Aristocràcia amb títol</i>	
marquès de Bellpuig	4.595 ha
marquès de la Romana	3.505 ha
marquès de Palmer	2.456 ha
marquès d'Ariany	1.182 ha
marquès de Solleric	756 ha
comte de Sant Simó	671 ha
marquès de Campofranco	567 ha
marquès de Farrandell	561 ha
marquès de Vivot	556 ha
marquès de Zayas	474 ha
marquès de Raiguer	444 ha
comte de Montenegro	357 ha
marquès de FontSanta	336 ha
comte d'Aiamans	12 ha
total	16.583 ha
<i>B. Aristocràcia sense títol. Resta de l'aristocràcia</i>	
Sr. Marià Vilallonga i Togores	2.308 ha
Sr. Ignasi Fuster	2.203 ha
Sr. Jordi Fortuny i Sureda (i família)	1.598 ha
Sr. Lluís Burguès i Safortesa	1.446 ha
Sr. Nicolau Brondo	1.246 ha
Sr. Felip Vilallonga i Mir	1.005 ha
Sr. Faust Gual de Torrella	882 ha
família Despuig	807 ha
Sr. Antoni Moragues	687 ha
Sr. Joan Palou de Comasema	682 ha
família Feliu	661 ha
família Morell i Fontirroig	660 ha
Sr. Josep Quint Safortesa	653 ha
Sr. Francesc Asprer	544 ha
Sr. Francesc Vilallonga i Escalada	534 ha
Sr. Francesc Rossinyol de SAGRANADA	417 ha
Sr. Josep Vilallonga i Alemany	378 ha
família Orlandis	314 ha
Sr. Josep Safortesa i Orlandis	275 ha
Sr. Josep Haro i Truyols	272 ha
Sr. Lluís Rentiere	248 ha
Sr. Juli O'Neill	242 ha
família Olesa	235 ha
Sr. Felip Fuster Descallar	232 ha
Sr. Pere Verí i Salas	228 ha
Sr. Nicolau Dameto	219 ha
Sr. Joan Vilallonga i Mateu	214 ha

Sr. Adolf Rotten i Guzman	169 ha
Sr. Felip Puigdorfila	145 ha
Sr. Francesc Berard	101 ha
<hr/>	
total	19.368 ha
<hr/>	
<i>C. Propietaris burgesos amb més de 500 ha</i>	
Sr. Miquel Costa i Llobera	2.150 ha
Sr. Antoni Cànaves i Martorell	1.453 ha
Sr. Pere Antelm i Alemany	875 ha
Sr. Andreu Rubert i família	853 ha
Sr. Joan Noguer	802 ha
Sr. Miquel Bonet	774 ha
Sr. Joan Estades i Montaner	614 ha
Sr. Miquel Cerdà i Rotger	658 ha
família Pujol i March	560 ha
Sra. Maria Antic	524 ha
Sr. Jacint Martorell	520 ha
família Amer Bartoleu	500 ha
<hr/>	
total	10.383 ha
<hr/>	

Font: Llibre de propietaris dels amillaments de 1862-63. Elaboració pròpia.

Excepció feta de l'Ajuntament d'Alcúdia, titular de les propietats comunals del municipi, amb 1.292 hectàrees, els esmentats propietaris pertanyen en gran nombre a la noblesa mallorquina. Entre ells, el gran terratinent de l'illa de Mallorca, Sr. Francesc Xavier Rocabertí de Damcto i Boixador, marquès de Bellpuig i comte de Parellada, que era també el major propietari de la Serra. De les 7.625 hectàrees que tenia a l'illa, 4.595 es concentraven a la Serra i eren la suma de les possessions de Santa Ponça, l'Alqueria Blanca i Son Claret, totes elles al terme municipal de Calvià. En segon lloc, el seguia el Sr. Pere Caro i Álvarez de Toledo, marquès de la Romana, el qual posseïa 3.859 hectàrees a Mallorca, quasi totalment concentrades a la Serra: als municipis d'Andratx (possessiones de Son Fortuny, Biniorella i Camp de Mar), Calvià (Bendinat i Peguera) i Bunyola, que sumaven 3.505 hectàrees. En tercer lloc, a la Serra, igual que el que mantenia a nivell de Mallorca, es trobava el Sr. Guillem Abri-Descallar i Sureda, marquès de Palmer, que detenia a la Serra 2.456 hectàrees, repartides als municipis de Selva-Mancor (posseïó de Massanella) i Escorca (posseïó de Comafreda).

El seguien en ordre decreixent dos grans propietaris sense títol però emparentats amb la noblesa. Es tracta del Sr. Marià Vilallonga i Togores i el Sr. Ignasi Fuster. El primer, que era el segon terratinent de l'illa de Mallorca, amb prop de 6.000 hectàrees, concentrava a la Serra 2.308 hectàrees, distribuïdes en diferents possessions, de les quals hem de destacar les del Teix (que s'estén sobre tres termes municipals: Bunyola, Deià i Sóller), els Angelats (Sóller), Maixella (Valldemossa) i Ternelles (Pollença). Pel seu costat, el Sr. Ignasi Fuster posseïa a la Serra 2.203 hectàrees, repartides entre el municipi de Calvià (posseïó de Galatzó) i Escorca (posseïó de Mortitx).

A continuació es troba el burgès Sr. Miquel Costa i Llobera, canonge i reconegut poeta de la Renaixença, que estenia la seva propietat sobre 2.150 hectàrees, que integrava, entre d'altres, la famosa possessió de Formentor. Per sota ja de les 2.000 hectàrees es troba a continuació el Sr. Jordi Fortuny i Sureda, amb 1.598 hectàrees a la Serra, que corresponen a les possessions de Banyols a Alaró, So n'Aversó, So n'Olesa i Son Matge a Valldemossa, Son Fortuny a Estallencs i Sa Granja a Esporles. Un altre noble menys o més ranci, el Sr. Lluís Burguès i Safortesa, el segueix, amb 1.466 hectàrees, fruit de la suma de Son Valentí i Son Balaguer a Banyalbufar, Alfàbia i el Molí a Bunyola i Son Boronat a Calvià. Al novè lloc hi trobam un altre burgès, el Sr. Antoni Cànaves i Martorell, amb les possessions de Mossa i Muntanya, ambdues al terme d'Escorca, i amb 1.453 hectàrees. Els darrers tres propietaris de la Serra amb terrenys superiors a 1.000 hectàrees són també de la noblesa. El lloc onzè l'ocupa el Sr. Nicolau Brondo (1.242 ha) amb les possessions de Valldurgent, Benàtiga i Borotell a Calvià i Son Cotoner d'Avall a Puigpunyent. El dotzè és el Sr. Francesc de Cotoner i Chacón, marquès d'Ariany, amb 1.182 hectàrees, amb les possessions de Son Nét a Puigpunyent i Son Vic a Calvià. I, al lloc tretzè, i entre els propietaris de més de 1.000 hectàrees, es troba el Sr. Felip Vilallonga i Mir, amb 1.005 hectàrees, fruit de les possessions de Son Cabaspre d'Esporles, Son Fortesa de Puigpunyent i s'Arboçar de Pollença. Aquests tretze hisendats estenen les seves propietats sobre més d'una quarta part del territori cadastral de la Serra de Tramuntana. Dins les categories inferiors, però per damunt de les 100 hectàrees, hi continuem trobant membres de la noblesa, amb títol o sense, entre els quals podem destacar el marquès de Solleric, el comte de Sant Simó, el marquès de Campofranco, el marquès de Ferrandell, el marquès de Vivot, els Verí Sales, els Burguès Safortesa, els Quint Safortesa, els Descallar i els Gual de Torrella. Hi falten, emperò, a la Serra, altres terratinents de l'illa de Mallorca, com el Sr. Francesc Truyols i Sales, marquès de la Torre, o el mateix Sr. Josep d'Espanya i Rossinyol, comte d'Espanya. Dins el grup social dels burgesos grans propietaris destaquen les famílies Antelm, Rubert, Noguer, Bonet i Amer, entre d'altres (vegeu el quadre 3).

QUADRE 4. *Distribució de la gran propietat ciutadana a la Serra de Tramuntana el 1862-63*

tipus d'extensió	extensió propietats residents a Palma	% total del tipus d'extensió
de 100 a 150 ha	5.856 ha	86,75
de 150 a 300 ha	11.225 ha	95,67
de 300 a 500 ha	10.041 ha	94,01
de 500 a 1.000 ha	16.355 ha	90,12
de 1.000 i més ha	25.164 ha	95,12
total	68.641 ha	91,11

Font: Elaboració personal a partir dels amillaraments i informes municipals.

Un altre tret important dins l'anàlisi de l'estructura de la propietat de la Serra de Tramuntana el 1862-63 és la concentració de les grans propietats o

possessiones en mans de propietaris residents a Palma. Una anàlisi del lloc de residència dels propietaris de més de 100 hectàrees, tal com mostra el quadre 4, ens permet observar com el 91,11 % del total de l'extensió territorial de la Serra era en mans de residents a la capital de les Balears, Palma. La noblesa va detenir la propietat de la Serra en funció del fet que els olivars amb tafona eren una inversió rendible (ROSSELLÓ 1981), la qual cosa indica l'interès i la concentració de les possessions de muntanya en les seves mans. Igualment, la classe social de la burgesia, gran propietària també, en més d'un 95 % de les terres que detenia, residia a Palma, on, a l'igual que la noblesa, concentrava les seves activitats.

3. LES DIFERÈNCIES SECTORIALS I MUNICIPALS DE L'ESTRUCTURA DE LA PROPIETAT EL 1862-63

Malgrat els trets generals exposats als apartats anteriors, hi ha a la Serra diferències municipals quant a la major o menor importància de la gran propietat i, fins i tot, diferències d'aquesta índole a nivell intern dels diferents municipis. La petita propietat camperola és diferent als municipis de la Serra en funció d'una sèrie de característiques on tenen papers importants els trets geomorfològics del territori, l'accessibilitat respecte a la capital de les Balears, Palma, i també els trets sociològics i psicològics dels mateixos habitants de la Serra. Tenint en compte les esmentades característiques, hem presentat els municipis de la Serra agrupats en una sèrie d'apartats amb la similitud d'alguns dels trets considerats. Hem establert així 5 grups, que són els següents:

1. Els municipis en els quals es dona una forta radiació de la propietat en mans dels residents a Palma. Són els casos dels municipis de Calvià, Puigpunyent, Esporles, Valldemossa i Bunyola.
2. Els municipis on la petita propietat camperola és significadament important, com succeeix al municipi d'Andratx i a la vall de Sóller (Sóller i Fornalutx).
3. Els municipis on es dona un contrast de l'estructura de la propietat entre les terres de regadiu i les de secà. És el cas dels petits municipis d'Estallics, Banyalbufar i Deià.
4. Un cas especial amb un domini absolut de la gran propietat fossilitzada des de fa molts segles: el cas del municipi d'Escorca.
5. Els municipis on es dona un contrast entre les propietats establertes a les zones planes i les de la muntanya. Són els casos dels municipis de Selva, Alaró, Campanet, Alcúdia i Pollença.

3.1. *La radicació de la propietat rural en mans dels ciutadans: els casos de Calvià, Puigpunyent, Bunyola, Esporles i Valldemossa*

Els municipis de Calvià, Puigpunyent, Bunyola, Esporles i Valldemossa presenten una sèrie de trets semblants. Per una part, es dona una permanència el

1862-63 de la gran propietat rural, molt poc erosionada per l'evolució de la petita i la mitjana propietat i que es manté pràcticament intacta des de la seva consolidació d'èpoques anteriors. Per l'altra, aquesta és gairebé completament en mans de propietaris residents a Palma, i més concretament en percentatges prou importants en mans de la noblesa i l'aristocràcia. Tots els municipis considerats en aquest apartat es troben dins l'àrea d'influència de Palma, municipi al qual enrevolten, en raó per una part de la facilitat de comunicació i accés i, per altra, de la seva proximitat geogràfica. Aquests són motius més que considerables pels quals la propietat dels esmentats municipis sigui desitjable per part de la noblesa i la burgesia, que centralitzava les seves activitats a la capital de les Balears.

QUADRE 5. Estructura de la propietat a Calvià el 1862

tipus d'extensió	propietaris		ha-a-cs	extensió	
	nombre	%			%
de 0 a 20 ha	669	95,60	935-41-27	6,56	
de 20 a 100 ha	15	2,13	658-52-32	4,61	
de 100 a 300 ha	8	1,13	1.757-84-41	12,35	
de 300 a 500 ha	4	0,57	1.456-88-98	10,24	
500 i més ha	4	0,57	9.416-64-02	66,24	
total	700	100,00	14.225-31-00	100,00	

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament de Calvià (1862).

Calvià, on el 1863 dominava un prototipus de latifundi ciutadà, repartia les seves terres entre 700 propietaris, que donaven la mitjana propietat/propietaris de 20,32 hectàrees, índex prou superior a la resta dels municipis de la Serra. Entre aquests, els de 100 i més hectàrees detenien el 88,83 % del territori cadastral. Solament la categoria superior a les 500 hectàrees s'estenia sobre el 66,24 % de la terra (vegeu el quadre 5 i la taula 1), propietats en mans de quatre propietaris, la qual cosa no representa ni la unitat percentual. En contrast amb ells, trobam als envoltants dels nucs de Calvià i Capdellà un sector on predomina la petita propietat camperola. Aquest grup de petits propietaris, que representa el 95,60 % del nombre total, s'estén sobre el 6,56 % del total del territori. Aquest sector de petita propietat té l'origen en petits lots de terra que en forma d'establiments es disposaren pels voltants dels nuclis de població. Es tractava de trossets de terra que passaven als jornalers i que hipotèticament donaren lloc al naixement dels actuals nuclis de Calvià i Capdellà, en els quals els grans propietaris els establiren en petites parcelles d'ús directe per tal de tenir-los sempre a la seva disposició. Hi ha un límit clar entre la petita i la gran propietat perfectament visible en els plànols de la distribució de la propietat. El 1862 dos nobles amb títol són els majors terratinents del municipi. Per una part, hi ha el marquès de Bellpuig, amb 4.516 hectàrees, fruit de la suma de les possessions de Santa Ponça (4.316 ha) i Son Claret (140 ha). En segon lloc, el marquès de la Romana, amb 2.515 hectàrees, propietari de les possessions de

Peguera (806 ha) i Bendinat (1.712 ha). Juntament amb ells sobresurten el Sr. Ignasi Fuster, amb Galatzó (1.362 ha), abans del comte de Santa Maria de Formiguera, i el Sr. Nicolau Brondo, amb les finques de Valldurgent (393 ha), Borotell i Benàtiga (332 ha).

QUADRE 6. Estructura de la propietat a Puigpunyent el 1862

tipus d'extensió	propietaris		extensió	
	nombre	%	ha-a-cs	%
de 0 a 20 ha	223	91,80	325-69-40	7,83
de 20 a 100 ha	7	2,87	295-11-65	7,09
de 100 a 300 ha	10	4,10	1.789-97-37	43,16
de 300 a 500 ha	1	0,41	311-84-29	7,51
500 i més ha	2	0,82	1.427-37-29	34,41
total	243	100,00	4.150-00-00	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament de Puigpunyent (1862).

Puigpunyent, com Calvià, participa d'una estructura de la propietat rural amb predomini de la gran propietat rural. El 1863 el tipus d'extensió dominant és el de 100 a 300 hectàrees, que s'estén sobre més de les quatre desenes parts del territori. Hi ha també un manteniment de l'estructura de la propietat respecte a èpoques anteriors, si bé hi ha extensions inferiors a les del municipi de Calvià (vegeu el quadre 6 i la taula 3). Superiors a les 500 hectàrees solament n'hi ha dues: la del Sr. Francesc Cotoner, marquès d'Ariany, propietari de Son Nét, amb 829 hectàrees, i la del Sr. Felip Vilallonga, amb la possessió de Son Fortesa. Les finques que més s'han conservat amb les mateixes extensions són les de 100 a 300 hectàrees, que es mantenen iguals des dels segles xv i xvi. Dins elles destaquen el 1863 les possessions de Son Vic de Superna, propietat del Sr. J. Palou; Son Balaguer, del Sr. Josep Arnau i Dameto; Son Pont, del Sr. Antoni Marcel (el 1449 pertanyia a Joan Pont, ciutadà, que la tingué fins el 1728, data en què n'era titular la comtessa de Formiguera (ENSENYAT 1920); Son Cotoner d'Àmunt, del Sr. Josep Sureda (que el 1450 era d'Arnald Serra, el 1469 de Gabriel Cotoner i el 1728 de Maria Salas); Son Burguer, propietat del Sr. Joan Vilallonga (el 1440 fou comprada per Berenguer Talens, ciutadà, que el 1462 la traspassà a J. Debach i aquest a Arnald Burguet. El 1728 era ja de la família Vilallonga); Conques, del Sr. Joan Barceló i Brondo (el 1728 era dels Garau Descallar); Son Cotoner d'Avall, del Sr. Nicolau Brondo; Son Noguera, del Sr. Marià Quintana; Son Cortei; Son Puig, del Sr. Ramon Despuig; i Son Serralta, de la Sra. Lluïsa Despuig. Tots els propietaris de les esmentades possessions són ciutadans residents a Palma. En contraposició, els petits propietaris, que representen més del 90 %, no controlen sinó un 7,83 % del territori de Puigpunyent i se situen als voltants dels nuclis de població de Puigpunyent i Galilea, fruit, ambdós casos, d'antics establiments. El primer de la possessió de Son Nét i el segon de la de Son Cortei, al qual hem d'afegir un sistema de rotes que a la llarga passaren a mans de petits propietaris.

QUADRE 7. Estructura de la propietat a Bunyola el 1863

tipus d'extensió	propietaris		ha-a-cs	extensió	
	nombre	%			%
de 0 a 20 ha	160	79,63	416-93-11		5,05
de 20 a 100 ha	20	9,94	1.106-00-33		13,45
de 100 a 300 ha	15	7,46	2.797-66-66		34,07
de 300 a 500 ha	2	0,99	802-78-20		9,77
500 i més ha	4	1,98	3.090-12-70		37,66
total	201	100,00	8.213-51-00		100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament de Bunyola (1863).

A Bunyola, paral·lelament amb els casos procedents, la petita propietat camperola era molt poc important el 1863, tal com es pot comprovar al quadre 7 i a la taula 5, ja que la seva extensió no arriba a més d'una vintena part del territori, i és fruit de parcel·lacions molt antigues que en molts casos vénen de l'edat mitjana, si bé el nombre dels petits propietaris representen quasi el 80 % del total. Per altra part, les propietats de més de 100 hectàrees representen el 81,50 % de l'extensió cadastral de Bunyola, la majoria en mans de l'aristocràcia, amb títol o sense, resident en la seva totalitat a Palma. La mitjana propietat era poc important, tant pel nombre dels propietaris com per l'extensió. És a dir, l'abisme es dona en contrast entre la gran propietat controlada per pocs propietaris i els nombrosos petits propietaris que controlen poca extensió. Per un altre costat, s'ha de remarcar la importància de la propietat comunal, Sa Comuna, propietat de l'Ajuntament, l'única gran propietat que es regeix per gent resident a Bunyola, ja que si se li resta Sa Comuna a la gran propietat, ens dona que tots els grans propietaris són residents a la capital de les illes l'any 1863. El sector de la gran propietat s'estén sobretot al sector d'Alfàbia. El 1863 la gran propietat més extensa correspon a la possessió d'Alfàbia, que amb 1.065 hectàrees era a l'època de l'aristòcrata el Sr. Lluís Burguès Safortesa. El segueixen el Sr. Joan de Comasema, propietari de Comasema (568 ha), el Sr. Joan Noguera, propietari de l'Alqueria d'Avall (707 ha). I amb menys de 500 hectàrees hi trobam la família Dameto (possessió de S'Estremera), el comte de Sant Simó (So n'Amar i Biniforani), el comte de Montecristo (Raixa), el Sr. Ramon Cirerol (Son Muntaner), el marquès de Vivot (Son Vivot i Son Tèrmens), la família Quint Safortesa (S'Heretat), els Olesa (Son Creus), el marquès de la Romana (Son Vidal), els Fortuny (l'Estremera Vella), el Sr. Marià Vilallonga (amb la part de la possessió del Teix que s'estén sobre el municipi de Bunyola i que era de 292 hectàrees), la família Aguiló (Son Garcia i Son Serra) i el marquès d'Ariany (la Font Seca).

De manera semblant als anteriors municipis es troben els de Valldemossa i Esporles amb valls obertes cap al pla de Palma a través de les quals són fàcils les comunicacions. A ambdós municipis es dona també una estructura de la gran propietat en mans dels ciutadans residents a Palma, entre els quals destaquen majoritàriament les propietats de la noblesa. Dins la gran propietat són signifi-

catives a Esporles les propietats de la família Fortuny (possessió de Sa Granja, amb 370 hectàrees, finca que fou cedida per Jaume I a l'abat de Poblet per a fundar un monestir del Cister), de la família Rossinyol de SAGRANADA (Son Dameto), la família Quint Safortesa (Son Quint), família Vilallonga (Son Malferit) i els Rentiere (So n'Antic). Pel seu costat, a Valldemossa destaquen les propietats del Sr. Antoni Moragues (Son Moragues), el Comte de Ferrandell (Son Pac i Son Ferrandell), el Sr. Pere Morell (Pastoritx i Son Puig) i la família Fortuny (So n'Olesa).

3.3. *La importància de la petita propietat camperola: els casos dels municipis de la vall de Sóller i Andratx*

Els municipis de Sóller, Fornalutx i Andratx es caracteritzen pel fet de no seguir els trets generals de la Serra en funció de la importància que hi té la petita propietat camperola. Tant la vall de Sóller com la d'Andratx es caracteritzen per l'aïllament respecte a la resta de Mallorca en funció de les serralades que les envolten, causa del fet que fins a l'actual segle xx les úniques sortides naturals de les esmentades valls fossin els seus respectius ports. Els tipus d'economia i les dificultats de les comunicacions terrestres poden ésser la causa d'un accés prou primerenc dels pagesos a la propietat, cosa que ens dona ja el 1863 un tipus d'estructura de la propietat on és significatiu el pes de la petita propietat camperola. Hi ha diferències entre ambdues valls. La de Sóller presenta una utilització del sòl on el regadiu és prou important i les terres més fèrtils. La d'Andratx és conformada per terres de secà, amb menys possibilitats; això provocà que els seus habitants es veiessin condicionats a una constant emigració a l'exterior a la recerca de treball, mentre que la sortida dels de la vall de Sóller fou més aviat per motius comercials.

QUADRE 8. *Estructura de la propietat de Sóller el 1863*

tipus d'extensió	propietaris		ha-a-cs	extensió	
	nombre	%			%
de 0 a 20 ha	1.653	98,27	1.689-86-83	41,17	
de 20 a 100 ha	24	1,40	815-37-89	19,84	
de 100 a 300 ha	4	0,23	677-36-20	16,52	
de 300 a 500 ha	1	0,05	352-34-34	8,58	
500 i més ha	1	0,05	569-46-77	13,89	
total	1.682	100,00	4.104-42-00	100,00	

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament de Sóller (1863).

El 1863 el municipi de Sóller presenta ja una parcel·lació important de la propietat en petits lots de terra, especialment els situats al fons de la vall. Al mateix temps es dona una quasi absència de la gran propietat (vegeu el quadre 8 i la taula 7). Durant els segles xv, xvi i xvii la població de la vall havia tingut un accés important a la propietat de la terra; per això el 1863 la petita propie-

tat camperola ja representava percentatges de l'ordre del 41,7 %, mentre que la gran propietat, que solament apareix a les terres més altes de la muntanya, ocupa el 39,03 de la superfície. Només sis propietaris superen, el 1863, les 100 hectàrees. Són les del Teix (la part corresponent al municipi de Sóller, amb 481 hectàrees), del Sr. Marià Vilallonga. El segueixen les propietats de Bàlitz, Muleta, Sa Coma, Illeta de Can Gordo i la possessió de Port. Totes elles amb àmplies àrees de roques alternades amb zones forestals i alguns sectors d'olivera.

QUADRE 9. Estructura de la propietat de Fornalutx el 1863

tipus d'extensió	propietaris		ha-a-cs	extensió	
	nombre	%			%
de 0 a 20 ha	514	98,28	535-10-55	27,92	
de 20 a 100 ha	6	1,14	341-70-06	17,83	
de 100 a 300 ha	2	0,38	384-87-36	20,11	
de 300 a 500 ha	—	—	—	—	
500 i més ha	1	0,19	653-32-72	34,14	
total	523	100,00	1.915-00-69	100,00	

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament de Fornalutx (1863).

Per altra banda, la prolongació de la vall al municipi de Fornalutx dona lloc al fet que en aquest es doni una estructura de la propietat rural semblant a la de Sóller, a l'interior de la vall, mentre que a la muntanya domina la gran propietat, amb percentatges més elevats que en el cas de Sóller. A Fornalutx la petita propietat camperola solament arriba a un terç del territori i és en gran part en mans de propietaris residents a Sóller. Pel seu costat, la gran propietat rural localitzada a les zones menys fèrtils té els majors representats en el Sr. Joan Estades Muntaner, amb les possessions de Montcaire (372 ha) i Montnàber (275 ha), i en la família Ripoll, propietària de la possessió de Bàlitz de Baix, a les quals hem d'adjuntar la propietat comunal de la Bassa o la Comuna de Fornalutx (vegeu el quadre 9 i la taula 6).

En el cas d'Andratx, malgrat que no podem disposar de les dades de l'amillament del 1862-63, es pot reconstruir en part l'estructura de la propietat que, segons les fonts, presentava un domini, tant en nombre com en extensió ocupada, dels petits propietaris camperols de menys de 20 hectàrees, amb percentatges superiors al 50 % de la superfície censada. I dins d'aquests són prou importants els propietaris de menys de 5 hectàrees que es troben als envoltants dels nuclis de població d'Andratx i S'Arracó, així com a les valls intramuntanes del municipi. En el primer cas, el dels nuclis urbans, es tracta d'antics establiments, d'origen en alguns casos, com en els segles xv i xvi, de les divisions de les possessions de Son Jofre, Son Vic i Son Fleixes (ENSENYAT 1920) o més recents en el cas de So n'Orlandis, Son Serra o So n'Esteva. Aquest ampli sector de petita propietat contrasta amb el de la propietat superior a les 100 hectàrees que se situa a les perifèries del terme en terres de muntanya d'escassa fertilitat i amb àrees forestals. A diferència del municipi del costat, Calvià, no hi ha cap

propietari amb extensions superiors a les 1.000 hectàrees. El major dels grans propietaris era el marquès de la Romana, amb les possessions de Son Fortuny, Biniorella i Camp de Mar, amb un total de 990 hectàrees. El seguia el Sr. Pere Antelm, amb la possessió de l'Alqueria, d'unes 875 hectàrees. Excepció feta d'aquests grans propietaris, els restants eren residents a Andratx, hipòtesi que basam en l'aïllament geogràfic del municipi, poc atractiu per a la inversió dels residents a Palma. Segons Ensenyat (ENSENYAT 1920) aquest fenomen també podria ésser degut a trets de tipus psicològic segons els quals els habitants d'Andratx estarien recelosos del fet que els palmesans detinguessin les terres andritxoles.

3.3. Estallencs, Banyalbufar i Deià: tres casos de contrast entre les propietats de regadiu i secà

Els petits municipis d'Estallencs, Banyalbufar i Deià presenten uns trets característics que es basen sobre un fort contrast entre el sector de la petita propietat, que inclou les àrees del regadiu en marjades, i la gran propietat rural en terres de secà i forestals. En els tres municipis la petita propietat camperola es concreta bàsicament en els sectors de marjades, on es dona una forta parcel·lació, fruit d'una atomització sistemàtica de les petites i mitjanes propietats des de molt de temps enrere.

QUADRE 10. Estructura de la propietat a Estallencs el 1863

tipus d'extensió	propietaris		ha-a-cs	extensió	
	nombre	%			%
de 0 a 20 ha	156	95,73	252-30-83	20,78	
de 20 a 100 ha	5	3,05	338-98-55	27,96	
de 100 a 300 ha	1	0,61	112-92-36	9,30	
de 300 a 500 ha	—	—	—	—	
500 i més ha	1	0,61	508-72-90	41,96	
total	163	100,00	1.212-54-64	100,00	

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament d'Estallencs (1863).

A Estallencs la petita propietat camperola ocupava el 1863 el sector que va des del poble fins a Cala Estallencs i el seu origen sembla trobar-se en la divisió en petits establiments de part de Son Serralta i donats en emfiteusi als pagesos. L'única gran propietat d'Estallencs, que ocupava el 41,96 % del seu territori, era Son Fortuny (vegeu el quadre 10 i la taula 2).

A Banyalbufar es donen les mateixes característiques que a Estallencs. L'horta, totalment parcel·lada en petites propietats, el 1863 també es troba entre la carretera que travessa el poble i la costa, si bé l'extensió de la petita propietat és inferior al cas d'Estallencs (vegeu el quadre 11 i la taula 4). Per altre costat, la gran propietat més important és representada pel marquès de la Romana amb

Planícia i el Sr. Lluís Burguès Safortesa amb Son Valentí i Son Balaguer, sumant ambdós quasi el 50 % de la superfície municipal.

QUADRE 11. *Estructura de la propietat a Banyalbufar el 1862*

tipus d'extensió	propietaris		ha-a-cs	extensió	
	nombre	%			%
de 0 a 20 ha	138	95,22	249-95-43		14,24
de 20 a 100 ha	5	3,05	338-98-55		10,28
de 100 a 300 ha	2	1,37	498-01-39		28,44
de 300 a 500 ha	2	1,37	823-57-65		47,04
500 i més ha	—	—	—		—
total	145	100,00	1.751-82-00		100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament de Banyalbufar (1862).

Finalment, Deià, municipi igualment petit, participa de les mateixes característiques que Estallencs i Banyalbufar. La major propietat és la porció de la possessió del Teix que s'estén sobre més d'una cinquena part del terme i que era propietat del Sr. Marià Vilallonga. Les restants propietats significatives corresponien a les possessions de Son Gallart, Can Prohom, Son Rullan, Son Ripoll i Sa Pedrissa.

3.4. *Escorca: la fossilització de la gran propietat*

Escorca sempre fou un desert humà, cosa que ha permès que l'estructura de la propietat es conservàs intacta des dels temps de la consolidació de la gran propietat als segles xv i xvi. Com que no tenia cap nucli urbà, a excepció del monestir de Lluc, i pel fet de mantenir-se aïllat de la resta de Mallorca, Escorca presenta un paisatge agrest on l'olivera és l'única excepció, que domina majoritàriament les calcàries sense vegetació. Pel que ens diu Bisson (BISSON 1977), l'estructura de la propietat rural del 1818 era igual a la dels envoltants del 1860, amb un domini a ambdues dates de la gran propietat de més de 100 hectàrees. A l'època el gran propietari era el Sr. Antoni Cànaves Martorell, amb les possessions de Mossa (1.044 ha) i Muntanya (307 ha). El segon pertanyia a la noblesa, el marquès de Palmer, amb la possessió de Comafreda, de 1.437 hectàrees. En tercer lloc, es trobava el Sr. Ignasi Fuster, que ja era propietari de Galatzó de Calvià, amb la possessió de Mortitx. A aquestes grans propietats les seguien les de Menut i Es Tossals, Bini Petit, Escorca (propietat dels Gual de Torrella), Son Macip (de la família Marquès), Son Torrella (del marquès de Zayas), Cúber (dels Vilallonga Escalada) i Almallutx.

3.5. *El contrast entre la propietat del pla i la muntanya: els casos dels municipis de Selva, Alaró, Campanet, Alcúdia i Pollença*

Els municipis de Selva (avui Selva i Mancor), Alaró (actualment Alaró i Consell), Campanet, Alcúdia i Pollença es caracteritzaven el 1863 pel fet que el seu territori estava integrat per una part d'un sector de muntanya amb una morfologia de forts pendents i, per altra, per terres de pendents suaus que formen part del raiguer de Mallorca. A aquestes darreres la intensitat de la utilització del sòl era molt més alta amb conreus de cereals i garrofers majoritàriament, mentre que les primeres incloïen àmplies superfícies improductives, sectors de boscos i garriga, solament alternats de tant en tant per oliveres. Si bé el domini global és el de la gran propietat rural, a les zones baixes i planes es nota una parcel·lació major, mentre que a les zones muntanyoses i menys planes dominen les possessions amb grans extensions amb una tipologia d'estructura de la propietat que es manté fossilitzada des dels segles xv i xvi.

QUADRE 12. *Estructura de la propietat a Selva al 1863*

tipus d'extensió	propietaris		ha-a-cs	extensió	
	nombre	%		ha-a-cs	%
de 0 a 20 ha	1.266	97,07	1.762-61-06	26,60	
de 20 a 100 ha	29	2,19	1.365-25-01	20,60	
de 100 a 300 ha	7	0,52	1.106-72-13	16,73	
de 300 a 500 ha	1	0,07	498-06-76	7,52	
500 i més ha	2	0,15	1.889-18-04	28,55	
total	1.305	100,00	6.621-83-00	100,00	

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament de Selva (1863).

En el cas del municipi de Selva (des del 1924 dividit entre els actuals municipis de Selva i Mancor) el 1863 la petita propietat camperola era ja majoritàriament dominant a les terres planes, exceptuant algunes petites taques de mitjana i gran propietat rural com les de les possessions de Son Fuster, al sud-est del municipi, So n'Odre, als envoltants de Biniamar, i Son Bonafé entre ambdues. La petita propietat camperola s'estenia sobre un poc més d'una quarta part del municipi. I dins ella hi havia una nombrosa quantitat de finques petites inferiors a les 5 hectàrees que globalment representaven el 14,06 % de la superfície municipal. Pel seu costat, els propietaris de més de 100 hectàrees que bàsicament tenien les seves propietats situades al sector muntanyenc, s'estenien sobre més de la meitat del territori. Entre elles s'ha de destacar la propietat comunal de la Comuna de Selva de més de 900 hectàrees. L'altre propietari que superava les 500 hectàrees el 1863 era el marquès de Palmer, que ho era de la possessió de Massanella, avui dins el terme municipal de Mancor, finca que trobam datada des del Repartiment. A continuació i dins la categoria de 300 a 500 hectàrees s'incloïen les propietats del Sr. Bartomeu Amer amb les possessions dels Castells i Ses Figueroles, i ja en categories inferiors les del Comte de Sant Simó, amb So n'Odre i el marquès de Vivot, amb Son Perelló (vegeu el quadre 12 i la taula 10).

QUADRE 13. Estructura de la propietat a Alaró el 1863

tipus d'extensió	propietaris		ha-a-cs	extensió	
	nombre	%			%
de 0 a 20 ha	773	93,73	1.331-67-30	23,32	
de 20 a 100 ha	39	4,71	1.921-41-80	33,67	
de 100 a 300 ha	12	1,44	1.966-62-98	34,49	
500 i més ha	—	—	—	—	
de 300 a 500 ha	1	0,12	486-59-92	8,52	
total	825	100,00	5.706-32-00	100,00	

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament d'Alaró (1863).

Pel seu costat, Alaró (que des del 1924 es troba dividit en dos municipis: Alaró i Consell) presenta unes característiques semblants a les de Selva. Ja participava el 1863 d'una important parcel·lació de la propietat a les terres del raiguer, al mateix temps que mantenia una tipologia de gran extensió a les àrees muntanyoses. El 1863 la petita propietat camperola s'estenia sobre percentatges que s'acosten a la quarta part del territori total. A les zones planes, especialment a les terres que ocupa l'actual municipi de Consell, dominava la petita propietat quasi exclusivament, i es tracta, segons els topònims dels llibres de l'amillament, de petites finques amb vinyes. L'única excepció a l'esmentat era la presència el 1863 de la possessió de Masnou, propietat de l'aristòcrata Sr. Felip Puigdorfilà, i la de Pontiró. Igualment ocorria a les parts planes de l'actual municipi d'Alaró, si bé, a diferència del primer, té en la major part del seu territori àrees muntanyoses, on dominava, a l'època, la gran propietat rural, amb tipologies iguals a les d'èpoques anteriors, però que en cap cas no superaven les 500 hectàrees. El major propietari el 1863 era el Sr. Faust Morell i Orlandis, marquès de Solleric, amb la possessió de Solleric, de 486 hectàrees, única dins la categoria de 300 a 500 hectàrees. Dins la categoria immediatament inferior es trobaven 12 grans propietaris, entre els quals destaquen el Sr. Jaume Conrado, amb S'Alcadena, el Sr. Joan Vilallonga, amb Son Bergues, i els propietaris de les possessions de S'Oliveret, Casa d'Amunt, Es Rafal, So n'Ordines, Penyaflor, Son Fiol i Son Fortesa (vegeu el quadre 13 i la taula 9).

QUADRE 14. Estructura de la propietat a Campanet el 1863

tipus d'extensió	propietaris		ha-a-cs	extensió	
	nombre	%			%
de 0 a 20 ha	629	96,94	677-94-55	17,99	
de 20 a 100 ha	12	1,84	682-96-45	18,12	
de 100 a 300 ha	4	0,61	765-12-84	20,34	
de 300 a 500 ha	4	0,61	1.638-99-16	43,55	
500 i més ha	—	—	—	—	
total	649	100,00	3.765-03-00	100,00	

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament de Campanet (1863).

El municipi de Campanet presenta també trets semblants als dels termes analitzats anteriorment, si bé, donada la menor extensió de les terres planes, el percentatge de la petita propietat camperola és inferior. Es dona, doncs, un domini de la gran propietat rural on les propietats de 100 i més hectàrees s'estenen el 1863 sobre el 63,89 % del territori, dominant absolutament la zona enclavada entre el nucli de població de Campanet i el límit amb el terme d'Escorca, on es dona un important sector latifundista. Les categories superiors es troben a les extensions entre les 300 i 500 hectàrees, on es classifiquen quatre dels vuit grans propietaris amb més de cent hectàrees. La propietat més extensa el 1863 era la del Sr. Pere Muntaner i Socies. A continuació seguia la possessió de Biniatró i la del Sr. Jacint Martorell, amb les possessions de Caselles i Santiani. Altres propietats importants eren les de la família Bennàsser, amb la possessió de Bonnàber i la de la Sra. Apolònia. Seguí amb la de Gabellí. En oposició a aquestes, a les terres planes era on es fixaren la quasi totalitat dels petits propietaris que, essent el 96,94 % del nombre total, solament detenien el 17,99 % del territori i ocupaven terres de més qualitat, especialment dedicades al conreu de cereals i en algun petit sector, com als envoltants del torrent de Sant Miquel, a regadiu (vegeu el quadre 14 i la taula 9).

QUADRE 15. Estructura de la propietat a Alcúdia el 1863

tipus d'extensió	propietaris		extensió	
	nombre	%	ha-a-cs	%
de 0 a 20 ha	1.165	97,10	1.874-99-47	31,33
de 20 a 100 ha	24	1,99	1.013-52-41	16,93
de 100 a 300 ha	10	0,83	1.801-47-41	30,14
de 300 a 500 ha	—	—	—	—
500 i més ha	1	0,08	1.291-34-71	21,60
total	1.200	100,00	5.981-34-00	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament d'Alcúdia (1863).

Pel seu costat, el terme d'Alcúdia és caracteritzat pel fet de la supervivència de la gran propietat que pertany a l'Ajuntament des de temps immerorials. L'any 1863 s'estenia sobre 1.291 hectàrees, que representaven més d'una cinquena part del territori. Es componia de les propietats de la muntanya de la Victòria (1.014 ha) i del Mont Sant Martí (227 ha). Per altre costat, a Alcúdia és significadament important la petita propietat camperola, que s'estén sobre quasi un terç de la superfície del terme, situant-se al llarg i ample de les planes dels envoltants del nucli urbà d'Alcúdia, entre la zona muntanyosa i la badia de Pollença, així com entre la muntanya de Sant Martí i la carretera Palma-Alcúdia. Els deu propietaris amb 100 i més hectàrees que existien el 1863 representaven el 30,14 % de la superfície cadastral, sobresortint les possessions de S'Albufera, Alcanada i Biniatria (vegeu el quadre 15 i la taula 11).

QUADRE 16. Estructura de la propietat a Pollença el 1863

tipus d'extensió	propietaris		ha-a-cs	extensió	
	nombre	%			%
de 0 a 20 ha	1.445	95,17	2.256-40-46	15,69	
de 20 a 100 ha	46	3,01	2.280-76-66	15,85	
de 100 a 300 ha	19	1,24	3.121-51-86	21,77	
de 300 a 500 ha	3	0,19	1.107-77-77	7,72	
500 i més ha	6	0,39	5.593-03-25	38,97	
total	1.519	100,00	14.362-50-00	100,00	

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament de Pollença (1863).

Finalment, el municipi de Pollença presenta trets de tipologia semblant. Però, a diferència d'Alcúdia, la petita propietat camperola presenta percentatges més baixos a causa de la importància de la gran propietat rural. La petita propietat, que representa prop del 15 % del territori, s'escampa entre el nucli urbà de Pollença i la badia del mateix nom, on trobam 1.445 petites propietats. Al contrari, a la part meridional i septentrional apareix una ampla zona amb domini absolut de la gran propietat rural. Els 28 grans propietaris de 100 i més hectàrees, essent tan sols l'1,82 % del nombre total, detenen el 70 % del territori cadastral de Pollença, la qual cosa dóna un caràcter de sector latifundista, fruit d'una fossilització de les estructures de la propietat que, endemés, en una gran part estava en mans de propietaris residents a Palma. El gran propietari de l'època era el poeta Mn. Miquel Costa i Llobera, amb més de dues mil hectàrees, entre les quals destaca la possessió de Formentor (1.710 ha). El segon en extensió i també amb més de 1.000 hectàrees era el Sr. Marià Vilallonga, amb la possessió de Ternelles, de 1.778 hectàrees. També és remarcable la família Ferrer, amb la possessió d'Ariant, de 774 hectàrees. De les altres grans propietats anotarem les possessions de Pedruxella, Llinars, Albercutx, Bóquer, Can Martorellet, Mina Gran, Mina Petit, Son Grua, Sant Vicenç, Sa Mola, Son Marc, Siller, Can Sion, Can Botana, Fartàritx, totes elles enclavades al sector més muntanyenc del terme de Pollença (vegeu el quadre 16 i la taula 12).

4. CONCLUSIÓ

L'anàlisi de l'estructura de la propietat rural de la Serra de Tramuntana de l'illa de Mallorca segons l'amillament de 1862-63 ens mostra, per una part, l'existència d'un gran nombre de petits propietaris que reuneixen un escàs percentatge de la superfície cadastral, i, per altra, un reduït nombre de persones que acaparen la quasi totalitat de l'extensió de la Serra. Aquests trets no són únics de la muntanya mallorquina, sinó que sembla que es repeteixen a diferents regions de l'Espanya peninsular, tal com ens mostra el Dr. Joan Romero González (ROMERO GONZÁLEZ 1983) al seu estudi sobre la propietat agrària de Va-

lència i Castella. Com a les esmentades regions a la Serra, la mitjana propietat pagesa tampoc no té un pes important.

Bàsicament, podem afirmar que ens trobam a la Serra de Mallorca amb un esquema, que, d'acord amb la imatge mental dels illencs, podem classificar com a latifundista i que el 1862-63 no havia sofert alteracions substancials en relació amb èpoques anteriors i que només en alguns sectors en el futur experimentarà canvis interessants (SALVÀ 1978).

El petit propietari camperol el 1862-63 encara estava al marge del procés d'adquisició de terres, excepció feta dels casos dels municipis de Sóller, Andratx i Alcúdia, on la seva extensió era significativa. A nivell global, la petita propietat camperola estava integrada per petites parcelles, en molt de casos fruit d'antics i recents establiments, que majoritàriament es trobaven als envoltants dels nuclis urbans i que es conraven en un règim de conreu directe i on la residència dels petits propietaris pagesos era el poble o la vila més propera. A diferència d'aquests, la gran propietat tenia residència a la capital de les illes, Palma, i els règims de tinença eren d'amtgeria o de lloguer. *La noblesa, amb títol o sense, conserva encara a la data de referència superfícies considerables de les seves propietats, si bé ja és perceptible l'ascens d'una burgesia que progressivament controlarà majors extensions, fet que suposarà que a la Serra no canviïn en el futur les tipologies de mida de les propietats sinó els grups socials que les detenen.* El domini de l'estructura per part de la noblesa es mantindrà fins a finals del XIX i principis del XX, dates a partir de les quals les seves propietats de la Serra es descomponen segons dues tendències: una, la menys significativa en extensió, per la venda en parcelles d'extensions petites que comportaran l'accés a la propietat d'un nombre important de petits propietaris; i la segona, més important en extensió, solament serà un traspàs de les grans propietats de mans de la noblesa a mans de la burgesia.

BIBLIOGRAFIA

- Barceló* 1958 Bartolomé BARCELÓ PONS, *Banyalbufar. La vida en un municipio de la Montaña de Mallorca* (Palma de Mallorca, Atlante), 28 ps.
- Barceló* 1964 Bartomeu BARCELÓ PONS, *El segle XIX a Mallorca* (Ciutat de Mallorca, Obra Cultural Balcar), 35 ps.
- Barceló i Bisson* 1966 Bartolomé BARCELÓ PONS i Jean BISSON, *El municipio de Selva. Notas para el estudio del Raiguer de Mallorca*, a «Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palma de Mallorca», núm. 563 (octubre-diciembre), any LXVIII, ps. 179-202.
- Bisson* 1969 Jean BISSON, *Origen y decadencia de la gran propiedad en Mallorca*, a «Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palma de Mallorca», núm. 665 (octubre-diciembre), any LXXI, ps. 161-188.
- Bisson* 1969 Jean BISSON, *La propiedad ciudadana en las islas Baleares*, a «Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palma de Mallorca», núm. 674 (gener-març), any LXXIII (1972), ps. 3-16.
- Bisson* 1977 Jean BISSON, *La terre et l'homme aux îles Baléares* (Ais de Provença, EDISUD), 432 ps.
- Brunet* 1976 Pedro Juan BRUNET ESTARELLAS, *Bunyola. Cambio social y espacio en un municipio en el área de influencia de Palma*, tesi de llicenciatura (Departament de Geografia de Palma de Mallorca), 2 vols. Inèdita.
- Cela* 1979 Camilo J. CELA CONDE, *Capitalismo y campesinado en la isla de Mallorca* (Madrid, Siglo XXI), 239 ps.
- Ensenyat* 1920 Juan Bautista ENSENYAT y PUJOL, *Historia de la Baronía de los Señores Obispos de Barcelona en Mallorca* (Palma, Escuela Tipográfica Provincial), 2 vols., 670 i 399 ps.
- Ferrer* 1974 Miguel FERRER FLÓREZ, *Población y propiedad en la cordillera septentrional (Evolución histórica)* (Palma, Diputación Provincial), 2 vols., 683 ps.
- Habsburg-Lorena* 1959 Luis Salvador HABSBURG-LORENA, Archiduque, *Mallorca agrícola. Primera mitad* (Palma, Imprenta Mossèn Alcover), 167 ps.
- Habsburg-Lorena* 1960 Luis Salvador HABSBURG-LORENA, Archiduque, *Mallorca agrícola. Segunda mitad* (Palma, Imprenta Mossèn Alcover), 160 ps.
- Moll i Suau* 1979 Isabel MOLL i Jaume SUAU, *Senyors i pagesos a Mallorca (1718-1860/70)*, a «Estudis d'Història Agrària», núm. 2 (Barcelona, Centre d'Estudis Històrics Internacionals), ps. 95-170.
- Romero* 1983 Juan ROMERO GONZÁLEZ, *Propiedad agraria y sociedad rural en la España Mediterránea. Los casos valenciano y castellano en los siglos XIX y XX* (Madrid,

- Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación), 465 ps.
- Rosselló 1981 Vicenç M. ROSSELLÓ VERGER, *Canvis de propietat i parcel·lacions al camp mallorquí entre els segles XIX i XX*, «Randa», núm. 12 (Barcelona, Curial), ps. 19-60.
- Salvà 1974 Pedro A. SALVÀ TOMÀS, *Estructura agrària del pariatge. Comarca Occidental de la isla de Mallorca (municipios de Andratx, Calvià, Estelenc y Puigpunyent). Contribución al conocimiento de la geografía agraria de las islas Baleares*, tesi de llicenciatura (Departament de Geografia de la Universitat de Barcelona), 3 vols., inèdita.
- Salvà 1973 Pere A. SALVÀ TOMÀS, *La parcelación, propiedad y utilización del suelo en el municipio de Andratx. Tres aspectos esenciales para el estudio del paisaje agrario del municipio*, «Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palma de Mallorca», núm. 683 (abril-juny), any LXXIV, ps. 45-62.
- Salvà 1978a Pedro A. SALVÀ TOMÀS, *Aproximación al conocimiento de la transformación del espacio rural en la Serra de Tramuntana de la isla de Mallorca*, tesi doctoral (Universitat de Barcelona), 10 vols., inèdita.
- Salvà 1978b Pere A. SALVÀ TOMÀS, *Propietat i població a la Serra de Tramuntana de l'illa de Mallorca a l'any 1860*, comunicació presentada al I Col·loqui d'Història Agrària (Centre d'Estudis Històrics Internacionals, Universitat de Barcelona) (en premsa a «Trabajos de Geografía», núm. 40).
- Salvà 1982 Pere A. SALVÀ TOMÀS, *La decadencia de la población activa agraria en la Serra de Tramuntana de la isla de Mallorca*, «Mayurqa de Geografía, Història i Art», núm. 19 (Palma de Mallorca, Facultat de Filosofia i Lletres), ps. 31-61.
- Salvà 1984 Pedro A. SALVÀ TOMÀS, *La dinámica de la población de las islas Baleares en el último tercio del siglo XIX (1878-1900)*, «Trabajos de Geografía», núm. 38 (Palma de Mallorca, Departament de Geografia de la Universitat de Palma de Mallorca), ps. 77-139.
- Urech 1869 Casimiro URECH CIFRE, *Estudios sobre la riqueza territorial de las Islas Baleares dedicados a las Cortes Constituyentes* (Palma, Establecimiento Tipográfico de Felipe Guasp), 583 ps.

TAULA 1. Estructura de la propietat del municipi de Calvià l'any 1862

tipus	propietaris		extensió		parcel·les	
	nombre	%	ha-a-cs	%	nombre	%
00-00-00/00-99-99 ha	452	64,59	167-93-63	1,18	664	50,37
01-00-00/04-99-99 ha	177	25,30	386-37-70	2,71	468	35,50
05-00-00/09-99-99 ha	24	3,43	162-13-35	1,13	70	5,31
10-00-00/19-99-99 ha	16	2,28	219-86-59	1,54	55	4,16
20-00-00/29-99-99 ha	3	0,42	75-60-57	0,53	6	0,45
30-00-00/49-99-99 ha	7	1,00	279-00-28	1,96	15	1,13
50-00-00/69-99-99 ha	4	0,57	215-90-58	1,51	16	1,21
70-00-00/99-99-99 ha	1	0,14	88-00-89	0,61	1	0,07
100-00-00/149-99-99 ha	2	0,28	273-63-00	1,92	2	0,15
150-00-00/299-99-99 ha	6	0,85	1.484-21-41	10,43	9	0,68
300-00-00/499-99-99 ha	4	0,57	1.456-88-98	10,24	5	0,37
500-00-00/999-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
1.000 ha i més	4	0,57	9.416-64-02	66,24	8	0,60
total	700	100,00	14.225-31-00	100,00	1.319	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament del municipi de Calvià (1862).

TAULA 2. Estructura de la propietat del municipi d'Estallencs l'any 1863

tipus	propietaris		extensió		parcel·les	
	nombre	%	ha-a-cs	%	nombre	%
00-00-00/00-99-99 ha	106	65,05	21-65-32	1,78	134	51,75
01-00-00/04-99-99 ha	32	19,65	72-74-25	5,99	59	22,79
05-00-00/09-99-99 ha	14	8,58	87-80-61	8,06	35	13,53
10-00-00/19-99-99 ha	4	2,45	60-10-65	4,95	11	4,24
20-00-00/29-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
30-00-00/49-99-99 ha	1	0,61	35-92-58	2,96	6	2,31
50-00-00/69-99-99 ha	2	1,22	123-30-07	10,34	3	1,15
70-00-00/99-99-99 ha	2	1,22	177-75-90	14,66	7	2,70
100-00-00/149-99-99 ha	1	0,61	112-92-36	9,30	3	1,15
150-00-00/299-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
300-00-00/499-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
500-00-00/999-99-99 ha	1	0,61	508-72-90	41,96	1	0,38
1.000 ha i més	—	—	—	—	—	—
total	163	100,00	1.212-94-64	100,00	259	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament del municipi d'Estallencs (1863).

TAULA 3. Estructura de la propietat del municipi de Puigpunyent l'any 1862

tipus	propietaris		extensió		parcel·les	
	nombre	%	ha-a-cs	%	nombre	%
00-00-00/00-99-99 ha	185	76,15	147-93-36	3,56	213	70,30
01-00-00/04-99-99 ha	26	10,71	59-43-69	1,43	46	15,18
05-00-00/09-99-99 ha	6	2,47	47-82-69	1,15	12	3,96

10-00-00/19-99-99 ha	6	2,47	70-49-66	1,69	7	2,31
20-00-00/29-99-99 ha	2	0,82	52-59-49	1,26	4	1,32
30-00-00/49-99-99 ha	3	1,23	104-92-01	2,52	3	0,99
50-00-00/69-99-99 ha	1	0,41	59-39-98	1,43	2	0,66
70-00-00/99-99-99 ha	1	0,41	78-20-17	1,88	1	0,33
100-00-00/149-99-99 ha	5	2,05	676-42-83	16,31	5	1,65
150-00-008299-99-99 ha	5	2,05	1.113-54-54	26,85	6	1,98
300-00-00/499-99-99 ha	1	0,41	311-84-29	7,51	1	0,33
500-00-00/999-99-99 ha	2	0,82	1.427-37-29	34,41	3	0,99
1.000 ha i més	—	—	—	—	—	—
total	243	100,00	4.150-00-00	100,00	303	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament del municipi de Puigpunyent (1862).

TAULA 4. Estructura de la propietat del municipi de Banyalbufar l'any 1862

tipus	propietaris		extensió		parcelles	
	nombre	%	ha-a-cs	%	nombre	%
00-00-00/00-99-99 ha	82	56,56	30-46-68	1,73	110	42,49
01-00-00/04-99-99 ha	44	30,36	100-15-56	5,71	100	38,63
05-00-00/09-99-99 ha	6	4,15	39-69-90	2,26	22	8,49
10-00-00/19-99-99 ha	6	4,15	79-63-29	4,54	19	7,33
20-00-00/29-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
30-00-00/49-99-99 ha	1	0,68	33-71-14	1,92	1	0,38
50-00-00/69-99-99 ha	1	0,68	50-52-80	2,88	1	0,38
70-00-00/99-99-99 ha	1	0,68	96-03-59	5,48	1	0,38
100-00-00/149-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
150-00-00/299-99-99 ha	2	1,37	498-01-39	28,44	2	0,77
300-00-00/499-99-99 ha	2	1,37	823-57-65	47,04	3	1,15
500-00-00/999-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
1.000 ha i més	—	—	—	—	—	—
total	145	100,00	1.751-82-00	100,00	259	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament del municipi de Banyalbufar (1862).

TAULA 5. Estructura de la propietat del municipi de Bunyola l'any 1863

tipus	propietaris		extensió		parcelles	
	nombre	%	ha-a-cs	%	nombre	%
00-00-00/00-99-99 ha	80	39,82	54-74-05	0,66	89	31,58
01-00-00/04-99-99 ha	51	25,39	100-42-20	1,22	72	25,55
05-00-00/09-99-99 ha	19	9,45	127-12-38	1,54	30	10,65
10-00-00/19-99-99 ha	10	4,97	134-64-48	1,63	18	6,38
20-00-00/29-99-99 ha	5	2,48	113-51-13	1,38	7	2,48
30-00-00/49-99-99 ha	3	1,49	116-43-07	1,41	9	3,19
50-00-00/69-99-99 ha	4	1,99	226-36-74	2,75	8	2,83
70-00-00/99-99-99 ha	8	3,98	649-69-39	7,91	13	4,60
100-00-00/149-99-99 ha	4	1,99	455-18-03	5,54	8	2,83

150-00-00/299-99-99 ha	11	5,47	2.342-48-63	28,53	15	5,31
300-00-00/499-99-99 ha	2	0,99	802-78-20	9,77	3	1,06
500-00-00/999-99-99 ha	3	1,49	2.036-26-20	24,81	7	2,48
1.000 ha i més	1	0,49	1.053-86-50	12,85	3	1,06
total	201	100,00	8.213-51-00	100,00	282	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament del municipi de Bunyola (1863).

TAULA 6. Estructura de la propietat del municipi de Fornalutx l'any 1863

tipus	propietaris		extensió		parcel·les	
	nombre	%	ha-a-cs	%	nombre	%
00-00-00/00-99-99 ha	374	71,53	94-70-77	4,94	535	59,99
01-00-00/04-99-99 ha	118	22,56	236-76-08	12,36	271	30,39
05-00-00/09-99-99 ha	13	2,48	86-05-93	4,49	40	4,49
10-00-00/19-99-99 ha	9	1,72	117-57-77	6,13	32	3,58
20-00-00/29-99-99 ha	2	0,38	50-89-55	2,65	7	0,78
30-00-00/49-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
50-00-00/69-99-99 ha	2	0,38	130-30-31	6,80	2	0,22
70-00-00/99-99-99 ha	2	0,38	160-50-20	8,38	2	0,22
100-00-00/149-99-99 ha	1	0,19	142-73-54	7,45	1	0,11
150-00-00/299-99-99 ha	1	0,19	242-13-82	12,66	1	0,11
300-00-00/499-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
500-00-00/999-99-99 ha	1	0,19	653-32-72	34,14	1	0,11
1.000 ha i més	—	—	—	—	—	—
total	523	100,00	1.915-00-69	100,00	892	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament del municipi de Fornalutx (1863).

TAULA 7. Estructura de la propietat del municipi de Sóller l'any 1863

tipus	propietaris		extensió		parcel·les	
	nombre	%	ha-a-cs	%	nombre	%
00-00-00/00-99-99 ha	1.309	77,84	462-25-13	11,26	2.016	59,98
01-00-00/04-99-99 ha	274	16,31	633-11-32	15,44	842	25,06
05-00-00/09-99-99 ha	51	3,05	341-41-10	8,31	232	6,91
10-00-00/19-99-99 ha	18	1,07	253-09-28	6,16	97	2,89
20-00-00/29-99-99 ha	15	0,89	355-63-87	8,66	87	2,58
30-00-00/49-99-99 ha	6	0,35	245-30-25	5,97	29	0,86
50-00-00/69-99-99 ha	1	0,05	50-83-52	1,23	1	0,02
70-00-00/99-99-99 ha	2	0,11	163-60-25	3,98	16	4,47
100-00-00/149-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
150-00-00/299-99-99 ha	4	0,23	677-36-20	16,52	27	0,80
300-00-00/499-99-99 ha	1	0,05	352-34-31	8,58	11	0,32
500-00-00/999-99-99 ha	1	0,05	569-46-77	13,89	4	0,11
1.000 ha i més	—	—	—	—	—	—
total	1.682	100,00	4.104-42-00	100,00	3.362	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament del municipi de Sóller (1863).

TAULA 8. Estructura de la propietat del municipi d'Alaró (Alaró i Consell) l'any 1863

tipus	propietaris		extensió		parcelles	
	nombre	%	ha-a-cs	%	nombre	%
00-00-00/00-99-99 ha	502	50,88	235-69-45	4,13	681	41,88
01-00-00/04-99-99 ha	204	34,74	450-34-45	7,89	509	31,26
05-00-00/09-99-99 ha	44	5,33	323-46-34	5,66	154	9,45
10-00-00/19-99-99 ha	23	2,78	322-17-06	5,64	117	7,18
20-00-00/29-99-99 ha	9	1,09	234-01-21	4,10	32	1,96
30-00-00/49-99-99 ha	12	1,45	455-29-73	7,97	36	2,21
50-00-00/69-99-99 ha	11	1,33	640-24-49	11,22	29	1,78
70-00-00/99-99-99 ha	7	0,84	591-86-37	10,38	18	1,10
100-00-00/149-99-99 ha	6	0,72	827-93-77	14,51	15	0,92
150-00-00/299-99-99 ha	6	0,72	1.138-69-21	19,98	33	2,02
300-00-00/499-99-99 ha	1	0,12	486-59-92	8,52	4	0,24
500-00-00/999-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
1.000 ha i més	—	—	—	—	—	—
total	825	100,00	5.706-32-00	100,00	1.628	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament del municipi d'Alaró (1863).

TAULA 9. Estructura de la propietat del municipi de Campanet l'any 1863

tipus	propietaris		extensió		parcelles	
	nombre	%	ha-a-cs	%	nombre	%
00-00-00/00-99-99 ha	482	74,28	286-22-65	7,60	631	60,87
01-00-00/04-99-99 ha	133	20,51	270-19-37	7,17	288	27,79
05-00-00/09-99-99 ha	10	1,54	58-26-14	1,54	34	3,27
10-00-00/19-99-99 ha	4	0,61	63-26-39	1,68	20	1,92
20-00-00/29-99-99 ha	2	0,30	48-08-98	1,27	7	0,67
30-00-00/49-99-99 ha	5	0,77	217-52-74	5,77	13	1,25
50-00-00/69-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
70-00-00/99-99-99 ha	5	0,77	417-34-73	11,08	7	0,67
100-00-00/149-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
150-00-00/299-99-99 ha	4	0,61	765-12-84	20,34	24	2,31
300-00-00/499-99-99 ha	4	0,61	1.638-99-16	43,55	13	1,25
500-00-00/999-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
1.000 ha i més	—	—	—	—	—	—
total	649	100,00	3.765-03-00	100,00	1.037	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament del municipi de Campanet (1863).

TAULA 10. Estructura de la propietat del Municipi de Selva (Selva i Mancor) l'any 1863

tipus	propietaris		extensió		parcelles	
	nombre	%	ha-a-cs	%	nombre	%
00-00-00/00-99-99 ha	891	68,30	347-79-12	5,25	1.137	48,36
01-00-00/04-99-99 ha	292	22,40	584-02-87	8,81	653	27,78
05-00-00/09-99-99 ha	49	3,76	349-99-02	5,25	156	6,64

10-00-00/19-99-99 ha	34	2,61	480-80-05	7,26	140	5,59
20-00-00/29-99-99 ha	6	0,45	138-04-85	2,08	31	1,31
30-00-00/49-99-99 ha	12	0,91	431-20-26	6,51	91	3,86
50-00-00/69-99-99 ha	5	0,38	285-82-65	4,31	29	1,23
70-00-00/99-99-99 ha	6	0,45	510-17-25	7,70	29	1,23
100-00-00/149-99-99 ha	4	0,30	481-46-85	7,27	42	1,78
150-00-00/299-99-99 ha	3	0,22	625-25-28	9,46	17	0,72
300-00-00/499-99-99 ha	1	0,07	498-06-76	7,52	12	0,51
500-00-00/999-99-99 ha	2	0,15	1.889-18-04	28,55	15	0,63
1.000 ha i més	—	—	—	—	—	—
total	1.305	100,00	6.621-83-00	100,00	2.352	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament del municipi de Selva (1863).

TAULA 11. Estructura de la propietat del municipi d'Alcúdia l'any 1863

tipus	propietaris		extensió		parcelles	
	nombre	%	ha-a-cs	%	nombre	%
00-00-00/00-99-99 ha	741	61,77	381-16-77	6,37	894	38,80
01-00-00/04-99-99 ha	357	29,76	855-52-62	14,30	852	36,99
05-00-00/09-99-99 ha	47	3,91	339-41-43	5,67	212	9,19
10-00-00/19-99-99 ha	20	1,66	298-88-65	4,99	117	5,07
20-00-00/29-99-99 ha	9	0,75	215-40-19	3,60	54	2,34
30-00-00/49-99-99 ha	8	0,66	320-81-76	5,36	21	0,91
50-00-00/69-99-99 ha	4	0,33	241-09-93	4,03	54	2,34
70-00-00/99-99-99 ha	3	0,25	236-20-53	3,94	8	0,34
100-00-00/149-99-99 ha	3	0,25	349-50-89	5,84	31	1,34
150-00-00/299-99-99 ha	7	0,58	1.451-96-52	24,30	60	2,60
300-00-00/499-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
500-00-00/999-99-99 ha	—	—	—	—	—	—
1.000 ha i més	1	0,08	1.291-34-71	21,60	2	0,08
total	1.200	100,00	5.981-34-00	100,00	2.305	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament del municipi d'Alcúdia (1863).

TAULA 12. Estructura de la propietat del municipi de Pollença l'any 1863

tipus	propietaris		extensió		parcelles	
	nombre	%	ha-a-cs	%	nombre	%
00-00-00/00-99-99 ha	878	57,82	262-56-79	1,82	1.444	38,11
01-00-00/04-99-99 ha	469	30,89	943-80-38	6,57	1.501	39,61
05-00-00/09-99-99 ha	58	3,82	472-93-94	3,29	280	7,39
10-00-00/19-99-99 ha	40	2,64	577-09-35	4,01	174	4,59
20-00-00/29-99-99 ha	11	0,72	275-25-36	1,91	56	1,47
30-00-00/49-99-99 ha	15	0,98	586-58-57	4,08	58	1,52
50-00-00/69-99-99 ha	9	0,59	512-74-02	3,56	52	1,37
70-00-00/99-99-99 ha	11	0,72	906-18-71	6,30	65	1,71
100-00-00/149-99-99 ha	9	0,59	1.087-54-74	7,58	22	0,58
150-00-00/299-99-99 ha	10	0,65	2.036-97-12	14,19	60	1,58
300-00-00/499-99-99 ha	3	0,19	1.107-77-77	7,72	38	1,00
500-00-00/999-99-99 ha	4	0,26	2.438-99-04	16,99	21	0,55
1.000 ha i més	2	0,13	3.154-04-21	21,98	20	0,52
total	1.519	100,00	14.362-50-00	100,00	3.791	100,00

Font: Elaboració personal a partir de l'amillament del municipi de Pollença (1863).